

Publicerad 29 nov 2007 22:34

Arne Andersson är chef för Sundbo utanför Fagersta.

Foto: Jonas Lindkvist

Många återfall i brott efter ungdomsvård

På fredagen åtalas de tonåringar som misstänks för dödsmisshandeln av 16-åringe Riccardo Campogiani. Om de fälls hamnar sannolikt någon på Sundbo låsta ungdomshem för dömda våldsbrottslingar.

FEM TONÅRINGAR SPELAR kort i sällskapsrummet. De sitter runt ett antikt bord i den hårdbevakade paviljongen Aspen på ungdomshemmet Sundbo utanför Fagersta. De är dömda för grova våldsbrott som misshandel, dråp och personrån. Narkotika finns ofta i bakgrunden.

Meningen är att de ska återanpassas till ett normalt liv.

Fönstren är försedda med galler. Möbleringen är torftig och andas institution. Alla utom en har följt med i rapporteringen av dödsmisshandeln på Kungsholmen den 6 oktober, då 16-åringe Riccardo Campogiani misshandlades så svårt att han avled.

- Det kan hända vem som helst. Du vet, ibland sitter man och kollar på någon, så smäller det, säger en 18-årig pojke.

Riktigt så enkelt kanske det inte är, visar det sig efter att vi pratat en stund.

- Man kan inte slå ihjäl någon bara för att han tittar på en. Man är väl inte som vem som helst, utan mer våldsamt till sin natur.

- De första grejerna man gjorde skrattar man åt nu, som när man kastade ägg på snuten.

- Ja, det första bråket, när man slogs första gången.

En av pojkarna är dömd för dråp men har inga andra brott bakom sig. När han avtjänat sitt straff fortsätter han sitt liv utan att begå fler brott. Det hävdar han bestämt.

- Jag är inte bra på brott, jag har bara gjort en enda grej och tänker inte göra något mer. Jag ringde polisen varje dag i sex månader. Men de kom aldrig. Därför slutade det som det gjorde.

Mer vill han inte säga. Hade polisen ingripit i konflikten hade det inte slutat med dråp, hävdar han.

ÖVRIGA FYRA ÄR MER inställda på att de kan begå fler brott i framtiden. Till viss del blir de inspirerade av

varandra.

- Man lär sig olika grejer på ett sånt här ställe. Han där är en äkta tjuv, säger en 16-åring och pekar på en annan kille, som blir röd i ansiktet men ser lite stolt ut. Alla skrattar:

- Om du sätter hundra brottslingar tillsammans finns det en enda sak alla kan: brott. Det är det enda gemensamma samtalsämnet.

- Det stämmer inte, protesterar en 16-årig pojke. Innan ni kom så snackade vi ju om fotboll.

- Jag tycker att hockeytränaren borde ha sagt åt en att inte slåss. Tränarna kunde säga åt en: "Gå in och ta den där killen av plan." Då gjorde man det - och fick beröm. Tränaren borde ha sagt typ: "I hockeyn är det okej, men inte utanför planen."

DET LILLA RÖDA HUSET vi befinner oss i är omgärdat av dubbla taggtrådsstängsel och allt pojkarna gör utanför sina rum övervakas av kameror. De går upp vid sju, äter frukost, pluggar, går till snickeriet och lagar något som gått sönder, tränar, deltar i behandlingsprogram för att lära sig hantera sin ilska.

Förändringen måste komma inifrån, menar de.

- Man ändrar sig inte för att man sitter här. Det är bara jag som kan förändra mig själv.

- Fast man kan börja en utbildning här, få praktikplats, gå till exempel en byggkurs.

Några stannar på Aspen hela strafftiden. Men normalt flyttar man till en öppnare avdelning efter någon månad. Meningen är att successivt återgå till ett så normalt liv som möjligt före hemkomsten.

Sista anhalten är ett hus där alla dörrar är olåsta. Här bor för tillfället tre pojkar, som kan gå ned till sjön och fiska eller spela fotboll, helt på egen hand. När vi kommer dit strax efter lunch sitter två killar i en soffna framför tv:n i ett kallt sällskapsrum.

En av dem har textat BFL, Brothers for life, med stora grafiska bokstäver och satt upp på anslagstavlan i sitt rum. BFL är en supportergrupp till Bandidos. Han har en kaxig men vänlig attityd och pratar gärna om värdetransporter.

PÅ DAGENS SCHEMA STÅR ART, aggression replacement training, där de ska lära sig att resonera och argumentera i stället för att slåss.

Undervisningen känns mekanisk. De får övningar de gjort hundra gånger. Den ene försöker övertala den andre att göra någon han inte vill. Efteråt går de igenom hur väl de argumenterat för sin sak och samtidigt lyssnat på den andre.

- Det är en sak att sitta här och säga nej och en helt annan när man kommer hem.

- Det enda som kan förändra en är barn, säger en pojke, 16 år. Man tänker annorlunda. Man slår inte nån i onödan. Man tänker på sin son.

Tänker man att det kunde vara han som fick stryk?

- Nej, man tänker att man vill komma hem till honom. Om man slår nån får man inte åka hem.

Det ger poäng att delta i ART. Poäng som kan omvandlas till fickpengar, bio och permissioner.

Bra beteende ska belönas. Det står också social färdighetsträning på schemat där de övar sig på att hälsa artigt och ta kritik. Den moraliska färdighetsträningen är mer abstrakt. Här diskuteras dilemman som "är det okej att stjäla?". Den som svarar ja får följdfrågan "om det är från din syrra?".

- Det får dem att börja tänka, säger Mia Lannestedt, ART-instruktör och behandlingsassistent.

DEN DIREKTA BETEENDETRÄNINGEN är det enda som hjälper, enligt Martin Lardén, psykolog vid Sundbo och forskare vid centrum för våldsprevention vid Karolinska institutet i Solna.

- Insiktsorienterade varianter däremot, som traditionell psykoterapi och stödsamtal, verkar göra folk mer kriminella. Stödsamtalet blir en bekräftelse på att man är ett offer och man bortser från det egna ansvaret.

- Också program där unga får lära sig vad som händer när de slår är olämpliga. Att studera bilder på våldsoffer eller göra studiebesök på fängelser vet vi i dag gör folk sämre, säger Martin Lardén.

Efter strafftiden lämnas stafettpippen vidare till kommunen. Men färska siffror från Statens intitionsstyrelser visar att var tredje tonåring som kommer ut inte får någon eftervård. Kommunerna struntar helt enkelt i att följa upp behandlingen. Det är helt oacceptabelt, enligt Martin Lardén.

- Uppföljningen i hemmiljön är avgörande för ett lyckat resultat. Problemen kanske inte ens är synliga på en

institution eftersom det är en konstruerad miljö.

UTAN EFTERVÅRD RISKERAR institutionsvistelsen att bli direkt skadlig och förvärpa det kriminella beteendet på grund av en smittoeffekt, enligt Martin Lardén.

De flesta som hamnat på låst hem har begått många brott. Vanligt är att de inte reagerar normalt på andras lidande, har svårt att kontrollera impulser och söker kickupplevelser, enligt Martin Lardén.

- I genomsnitt återfaller 70-80 procent av alla som döms för allvarlig brottslighet, men inte alltid i ett nytt lika allvarligt brott. Återfall i mord är extremt ovanligt.

Peter Letmark, peter.letmark@dn.se

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.